

Плевенски възрожденци - вероятни потомци на албански владетелски клан

Борис Станимиров

Сп. Родознание/Genealogia бр.4/2009

В родовата легенда на две изявени възрожденски фамилии от Плевен се повтаря версията, че корените им водят до албанския род Кастриоти. В писмени документи от Плевен от XIX век Кастриоти няколко пъти се среща като фамилно име. Възможно ли е сред плевенския елит от XIX век наистина да има потомци на разклонения на прочутия албански владетелски клан Кастриоти?

В писмата на Данаил Попов до БЦРК в Букурещ той се оплаква от тримата „конашки чорбаджии“, които не са защитили брат му Анастас п.Хинов, арестуван с Димитър Общи за Арабаконашкия обир: „... х. Константин х. Паков – най-първо турско мекере, Пеко х.п. Георгиев от същата фамилия – турски блюдолизец, брат му Таки х.п. Георгиев...“ [1] Споменатите трима конашки чорбаджии, които са роднини помежду си са представители на видните семейства х. Пакови и х.п.Георгиеви. Както се вижда от представеното родословие двете семейства всъщност са два клона на един род с родоначалник х. Пано. Родовото предание на х. Пакови гласи, че те са потомци на албанския род Кастриоти и техните предци са дошли от Албания много отдавна[2]. Срещаме името на родоначалника х. Пано като председател на абаджийския еснаф в Плевен в приписки от 1751 и 1752[3]г. Негови потомци са Веца, Петър, х. Пако и Пейо[4]. Нека накратко представим как се разклонява родословието според известните данни[5]:

1. х. Пано (1720)

- 1.1. Веца се омъжила за Йлия Шкодрата – друг плевналия с памет за албански произход.

- 1.2. Петър - баща на плевенския първенец чорбаджи Маринчо Петров

- 1.3. Хаджи Пако (ок 1770г.) - родоначалник на фамилия х.Пакови. Хаджията и жена му Теодора имали четирима сина и една дъщеря:

- 1.3.1 Атанас х.Паков е търговец на колониални стоки и собственик на недвижими имоти.

Жени се през 1836г. за Елена Славова от Търново[6]. Негови синове са Дамян Ат.х.Паков (р. 1836) - учител в горноплевенското училище, Иван Ат. х. Паков (1838-1877) - първия секретар на плевенския Революционен комитет, Костаки Ат. х. Паков (1845-1867) - учител и търговец в Гюргево, писар в четата на Ф. Тотю, обесен в Русе, Георги Ат. х.Паков - Барбата (р. 1849) шивач, търговец и земеделец. Жени се за Маруца Хицова – внучка на плевенския книжовник и чорбаджия Влад поп Петков.[7]

1.3.2. х.Константин х. Паков (1802-1885) е богат и влиятелен търговец. През 1831г. е избран в плевенския градски съвет. През 1852г. откупува правото да събира беглика в Плевенско. Натрупва земи и капитал, занимава се и с лихварство. Търгува с добитък и зърно по цялата империя, изнася кожи прежда и восък в Европа. Жени се за х. Парашкевица, дъщеря на х. Тодор Живков - виден плевенски чорбаджия от първата половина на XIX век. Х. Константин е училищен настоятел, дарител за издаването на много книги. Къщата му била на главната улица до храма Св. Николай. Х. Константин х. Паков имал двама сина и пет дъщери: Иванаки (р. 1839) – търговец; Ген. м-р Христо Паков (1859 – 1941); Екатерина - жена на възрожденския учител Нестор Марков; Маруца (1846-1905) – по мъж Антонова; Лукса (1857-1934), жена на Кирица Иванов (дъщеря им Катя е жена на поета Николай Ракитин); Евгеница (р.1860), жена на немския аптекар Густав Селтен; Елена – жена на х. Костаки х. Костов

1.4. Пею, четвъртият внук на х. Пано, е основоположник на втория проучен клон на рода. Негови синове са поп х. Георги, Пеко и Петър

В проучванията на Иван Данов - плевенски читалищен деец и краевед, описал 134 плевенски рода[8] подробно е описано коляното на поп х. Георги Пеев:

1.4.1. Даскал поп х. Георги Пеев (р. ок. 1800) е учител и свещеник в Плевен. През 1860г. достига чин протоерей. Той и съпругата му Ламба имали 8 деца, от които повече данни имаме за трима: Пеко х.п. Георгиев (1819-1883) е търговец на колониални стоки. През 60-те и 70-те години е член на ираде меджлиса - градския съвет на Плевен. Женен за Сийка Чакърова от Свищов; Таки х.п.Георгиев - също като брат си е плевенски конашки чорбаджия, член на меджлиса. Жени се за Васила, дъщеря на чорбаджи Милю Цветков. Чорбаджи Таки умира през 1877г. по време на обсадата на Плевен. Ставрофорен протоерей Антон поп х. Георгиев (р. 1846) Първият запис за него е като ученик, който произнесъл слово на годишния училищен изпит в Плевен през 1858г[9]. През 1868 –1871 Антоний п. Георгиев е учител в килийното училище към черквата Св. Николай[10], а след това и в Долномахленското у-ще.[11]. През 1872 Антон вече се е запопил и служи в централната градска църква „Св. Николай“. Издига се до поста архиерейски наместник на Плевен и получава офикия Ставрофорен протоерей. При Освобождението на Плевен, прот. Антоний Попов (както сам се подписва)[12] посреща руския император Александър II и произнася приветствено слово от името на признателните граждани. През 1923 в брошурата „Заслужили плевенци“ в рубриката „ Живи ратници за културното повдигане на гр. Плевен“ пише, че свещеникът служи на църковното поприще повече от 50 г. Поп Антон е женен за Мария Ив. Рапонкова от копривщенски бегликчийски род[13]. Останалите 5 деца на х. поп Георги Пеев и Ламба са Параскева (Пала); Иванка (р.1820), жена на Петър Бараков; Симеон (р.1822) – търговец; Тодор (наричан Метърчо, р. 1836) - фигурира в списъка на основатели и спомоществуватели

на читалището, както и сред дарителите за редица печатни книги; и Евдокия (р.1843)

1.4.2. Пеко Пеев (Пейоолу) – роден около 1780 - по-големият син на Пею. Негов син Андрея Пеков Пейоолу фигурира като дарител за възстановяване на църквата Св. Никола през 50-те г на XIXв[14].

1.4.3. Петър Пейоолу, най-малкия син на Пею, дарител на църквата Св. Никола, заможен търговец през 50-те г. на XIX век. Негов син Георги П. Пеев е сред основателите на читалище „Съгласие“ през 1869г[15].

При х. Пакови и х.п. Георгиеви (Пееви), които както видяхме са роднини - клонове на един род с родоначалник х. Пано, има фамилно предание, че произлизат от албанския род Кастриоти. Поне две лица с фамилно име Кастриоти наистина се срещат в Плевен, но не е известна точната им връзка с двата описани родови клона:

Панайот Василев Кастриоти (Шкиптерина) – първият модерен шивач – френк-терзия в града, основател на читалище „Съгласие“ през 1869г[16]. По името можем да допуснем, че този Панайот е правнук на х. Пано, но това е само догадка.

Сред своите източници при написване на историята на Плевен Ю. Трифонов цитира зографа Кастриоти, който му разказва предания, за няколко от иконите в църквата „Св. Николай“. Въпросният зограф Кастриоти твърди пред Трифонов, че знае тези предания от стари, вече починали свещеници. Като имаме предвид че свещеническата традиция е застъпена в Пеювото коляно (поп х. Георги и сина му поп Антон), можем да допуснем, че зографът е техен роднина.

Заслужава си да споменем още един интересен източник: Писателят Алексей Сегренски описва персонаж, който подозрително съвпада с образа на зографа Кастриоти. В разказа „В името Господне“[17] е описан следния разговор между двама възрастни свещеници през 30-те г. на XX век :

„...- Ти помниш ли оня, куничкия, Божем потомък на Скендербег, както се представяше. Дето ходеше от черква на черква да зографисва навремето. Как се казваше, забравих му името...Киприоти ли беше...- Кастриоти – прекъсна го предпазливо поп Мина – и аз имам две икони от него. „

По-късно в разказа става ясно, че Кастриоти е зографисвал кубето на една църква четвърт век преди предадения разговор. Наистина, става дума за разказ, но съпадението е прекалено очевидно за да бъде напълно пренебрегнато, като имаме предвид, че Сегренски е роден в плевенското село Тръстеник и е израсъл в Плевен. Вероятно прототип на героя на Сегренски е именно зографът Кастриоти, който е впечатлил писателя с твърдението си, че е роднина на Скендербег.

Връзката на потомците на х. Пано с албанския клан Кастриоти почива на родова легенда, която се поддържа във всички изследвани клонове на рода. Кастриоти се използва като фамилно име от някои вероятни представители на рода, когато искат да си предадат допълнителна тежест: сред учредителите на читалището се е записал Панайот Василев Кастриоти, а няколко години по-късно в списък на читалищните членове същият фигурира като Панайот Василев. Зографът Кастриоти не само използва Кастриоти като фамилно име, но и открито парадира, че е потомък на Скендербег.

Ако се проследи известното родословие на албанския национален герой Георги Кастриоти – Скендербег[18], ще видим, че неговите потомци стават част от неаполитанската и венецианска аристокрация, притежават замъци и имения и векове наред сключват династични бракове с други изявени италиански благороднически фамилии. Затова версията някой неизвестен негов потомък да се е заселил в османската провинция, и да е станал част от безправната християнска рая звучи невероятно. Следователно, споменатите плевенски родове няма как да са преки потомци на албанския национален герой.

Има обаче един исторически извор, който дава нова посока на разсъждения по темата: През 1959г. в сп. Исторически преглед излиза превод[19] на открит османски регистър на зиамети и тимари (феодални владения) в лива (област) Никопол от 1430г. В този документ като санджакбей на Никопол фигурира Искендер бег. Според автора на статията, става дума именно за младия Георги Кастриоти – Скендербег, за когото е известно, че като съвсем млад е бил за кратко управител на административна област. В същия документ Билевна (Плевен) е изброен сред населените места от Никополския санджак.

Албанското общество през средновековието има силно изразена кланова структура, остатъци от която съществуват и в наши дни. Клановете са големи родови комплекси, структурирани йерархично по семейни връзки. Твърде вероятно и напълно възможно е с поемането на Никополския санджак от Скендербег, негови близки или далечни братовчеди да са получили длъжности в повереното му феодално владение. След като Искендер бей е преместен на нова длъжност, тези негови роднини са останали в Плевен, а техните потомци са съхранили паметта за произхода си и са запазили високото социално положение на градски първенци[20]. Прави впечатление, че представителите на рода х. Пакови – Пееви са несменяеми градски първенци и фигурират като такива във всички налични документи от периода XVIII-XIX век (от предишните столетия няма писмени данни). Те са брачно сродени с всички други Плевенски чорбаджии, както и с богати и влиятелни родове от Търново, Свищов, Копривщица и т.н. [21]

Представената версия за родствена връзка на Плевенските първенци х. Пакови – Пееви с клана Кастриоти бе допусната като възможна и от френския учен от албански произход и изследовател на албанската аристокрация Тома Фрашери от университета Париж-II [22]. За съжаление нито той, нито журналиста Лорис Кастриота–Скендербег - представител на днешното поколение на фамилията разполагат с пълно родословно дърво на роднините на бащата на Скендербег – Йоан Кастриота, което би потвърдило

или отхвърлило подобна хипотеза.

Напълно възможно е в своята кариера на висш османски сановник през първата половина на XV век Георги Кастриоти – Скендербег да е настанил на служба в Плевен свои роднини, членове на големия родов клан Кастриоти. Паметта за техния произход е съхранена до началото на XX век. Разбира се, това е само хипотеза, базирана на родови предания и анализ на много ограничен брой достигнали до нас писмени документи. Но имаме ли право с лека ръка да пренебрегваме родовите предания? Колцина имат писмени доказателства за всяка частица от родовата си история?

1 Васил Левски – живот, дела и извори. Дим. Страшимиров (1908) Преценката на Д. Попов е емоционална и некоректна. Х. Конст.х. Паков подкрепя и участва в народните борби , за което е лежал 6 месеца във видинския затвор (Вж. Мих. Грънчаров. Чорбаджийството в българското общество през възраждането – Сф Ун.изд. 1999).

2 Атанасова, Мария. Хаджипаковият род - в сб. „Родове на основатели на плевенски революционен комитет и диарбекирски заточеници" (Пл.1995)

3 Трифонов, Ю. Приписки и бележки с летописен характер. Пер. Спис на БКД 1902г. т.63

4 В цитираното родово изследване на х.Пакови от Мария Атанасова има неясноти относно първите поколения. Изрично е споменато, че в началото са х. Пачо (Пано), Пею и х. Пако, както и че х. Пачо (или пък Пано?) фигурира в приписка от 1751. След проверка на първоизточника – публикацията на Ю. Трифонов (вж. Следващата бележка) е видно, че той едонозначно е разчел името като Пано. Съпоставката в годините сочи, че е възможно да има междинно поколение между х. Пано и х. Пак.

5 В настоящото изложение посочваме само основното разклоняване на рода в първите 4 поколения. Пълното родословие включващо потомците от XX век не е по силите на една публикация Номерацията на потомците е по системата Д'Абовил, при която всеки получава номера на баща си, към който е добавена индивидуална цифра. Броя на цифрите във всеки номер съответства на поредността на поколението. Вж. Запрянова,

Антоанета. „Генеалогия или как да изследваме своя род“ стр. 111 (УИ 2003).

6 Плевенска църковно-общинска кондика, НБКМ, БИА – ИА 7779

7 Пак там

8 РИМ – Плевен. Отдел Възраждане.

9 Грънчаров Мих. Учебното дело в Плевен и плевенския край през възраждането (Пл 1993) цит. репортаж в Цариградски вестник бр. 411/27.12.1858г.

10 Пак там.

11 Трифонов Ю. История на града Плевен през XIX век до освобождението му.

12 Личен архив на д-р Т. Недков от Плевен. Снимка с посвещение. Собственост на Св. Дяконова.

13 Родственица е на митрополит Кирил Видински, врачанския епископ Доротей и държавникът Иван Пеев – Плачков. За родството научаваме от писмо на д-р Тодор Недков до Юрдан Трифонов относно родословието на Иванчо Рапончето от Плевен. (Личен архив на Светлана Дяконова) Еп. Доротей от своя страна е племенник на Найдено Геров (вж. Ю. Трифонов – цит.съч.)

14 Плевенска църковно-общинска кондика, НБКМ, БИА – ИА 7779

15 Грънчаров, Мих. История на Плевен (РИМ-Пл.2001)

16 Пак там.

17 Сегренски, Алексей. Светове . Сборник разкази. София 1970

18 Marino Barlezio. Historia de vita et gestis Scanderbegi Epirotarum principis (Venetia 1508); Fan Noli Stylian. George Castrioti Scanderbeg (1405-1468), (Int.Univ. Press, 1947); Archivio Castriota Scanderbeg della linea di Napoli; Elenco dei documenti in casa Castriota Scanderbeg della linea di Lecce;

19 Стойков, Руси. Нови сведения за миналото на български селища през XV – XIII век. И.пр. кн.6. 1959г.

20 В Регионалния исторически музей са съхранени личните печати на градските първенци х. Пако, Антон п.х.Георгиев, Симеон Георгиев, Танас х. Паков, х. Георги, х. Константин х. Паков. Вж. Грънчаров, Мих. Възрожденски печати от Плевен. Изв.муз. Сев.България бр.15/1989г.

21 По-подробно по въпроса за генезиса на чорбаджийското съсловие вж. Мих. Грънчаров „Имала ли е България аристокрация" и „Чорбаджийството в българското общество през възраждането „ (Сф УИ – 1999) от същия автор.

22 Лична кореспонденция.

Summary:

Prominent citizens of Pleven – probable progeny of an Albanian noble clan

By Boris Stanimirov. In "Genealogia-Rodoznanie" – magazine of Bulgarian Genealogical Federation (Member of CIGH)

The story of two prominent families of Pleven from the period of Bulgarian national Revival (XVIII-XIX c.) repeats the version that they descend from the Albanian clan Castriota, that ruled over vast territories of the western Balkans in the XV century. The article presents the basic genealogy of the two families and the known cases of representatives of these families to use Kastrioti as a family name. An Ottoman registry of feudal domains from 1430 quotes Iskender Bey as governor of Nicopli (Nikopol) region, that includes the town of Pleven. This Iskender Bey is considered to be the famous ruler Georges Castriota – Scanderbeg, that served as a governor in his early career of a high-rank Ottoman aristocrat. Knowing the history of the brothers and children of Scanderbeg and their pedigree, most of them part of the nobility of Venice and Napoli, it is not likely that a descendent of this senior line of Scanderbeg's father John Gasrtiota will move and stay in the deep Ottoman province. Our hypothesis is that Georges Castriota - Iskender Bay appointed some distant relatives from the Castriota clan (tribal structure of several related families) for administrative positions in the region under his governance. Their descendents, who were integrated as part of the local elite, preserved the memory of their noble Albanian origins.